

ПРОХОРЕНКО

Олена Вікторівна

а prokhorenko@meta.ua

к.е.н., старший викладач,
НТУ "ХПІ" кафедра менеджменту та оподаткування

УДК 336.025

ДЕЯКІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ПОДАТКОВОЮ ІНФОРМАЦІЄЮ В СИСТЕМІ АДМІНІСТРУВАННЯ ПОДАТКІВ

SOME ASPECTS OF TAX INFORMATION MANAGEMENT IN TAX ADMINISTRATION SYSTEM

Стаття присвячена визначенню змісту податкової інформації в структурі інформаційно-аналітичного забезпечення адміністрування податків. Узагальнено нормативно-правове регулювання руху інформаційних потоків в сфері оподаткування, систематизовано види джерел податкової інформації та електронні ресурси інформаційного забезпечення. Обґрунтована необхідність узгодження питань з формування і використання податкової інформації з вимогами законодавства та практикою судових спорів.

Статья посвящена определению содержания налоговой информации в структуре информационно-аналитического обеспечения налогового администрирования. Обобщено нормативно-правовое регулирование движения информационных потоков в сфере налогообложения, систематизированы виды источников информации и электронные ресурсы информационного обеспечения. Обоснована необходимость согласования вопросов формирования и использования налоговой информации с требованиями законодательства и практикой трудовых споров.

The article deals with describing the content of tax information in analytical support structure of tax administration. Normative and legal ways of regulating information flow in the tax administration system have been generalized. The sources of tax information and electronic resources of information provision have been systematized. The necessity of considering the requirements of legislation and litigation practice as well as the formation and usage of tax information has been shown.

Ключові слова: податкова інформація, адміністрування податків

Ключевые слова: налоговая информация, налоговое администрирование

Keywords: tax information, tax administration

ВСТУП

Управління системою оподаткування в державі за сучасних умов передбачає наявність такого елементу, як адміністрування податків. Для виконання встановлених функцій фіскальної служби, високого рівня важливості в частині адміністрування набуває його інформаційна складова через ефективну організацію інформаційно-аналітичного забезпечення діяльності. За умов створення такого забезпечення як цілісної системи, рівень адміністрування податків значно підвищується та сприяє скоординованій співпраці між державною фіскальною службою та платниками податків. В цій системі першоосновою діяльності контролюючих органів виступає податкова інформація. Оскільки, незважаючи на суттєве зростання прозорості в діяльності податкових органів, взаємозв'язки між державою і бізнесом щодо організації податкового контролю ще залишаються нестабільними, наукове узагальнення теоретико-

методичних аспектів управління інформаційними потоками у вітчизняній системі адміністрування податків є актуальним питанням.

З часу уведення до Податкового кодексу України терміну податкова інформація, її зміст досліджувався науковцями, передусім, з правової точки зору. Зокрема, Ліпкан В., Мандзюк О. вивчали питання правового режиму податкової інформації [4]; зарубіжний досвід в сфері захисту податкової інформації розкрито в статтях Політило В. [7]. В окрему групу досліджень варто виділити праці, які розкривають особливості податкової таємниці в контексті податкової інформації [1; 3]. Проте, аналізуючи стан теоретичного обґрунтування змісту податкової інформації в системі адміністрування податків, доцільним стає необхідність узагальнення його економіко-правового наповнення.

МЕТА РОБОТИ

Метою статті є систематизація теоретико-

методичних засад сутності податкової інформації в структурі інформаційно-аналітичного забезпечення адміністрування податків.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕНЬ

Методологічною та інформаційною основою статті виступили нормативно-правові акти, наукові праці, ресурси Internet. При проведенні дослідження використовувались загальнонаукові методи: аналізу і синтезу, узагальнення і абстрагування, структурно-логічний аналіз.

РЕЗУЛЬТАТИ

Сутність податкової інформації визначена Законом України «Про інформацію» [8] і у його трактуванні використовується у різних нормативно-правових актах, зокрема – в Податковому кодексі України. Проте, вказане визначення викликало певні дискусії серед науковців [2; 4], які акцентують свою увагу на обмеженості обсягів податкової інформації та можливостей її використання (табл. 1).

Таблиця 1

Трактування сутності податкової інформації [складено за даними джерел [2; 4; 8]]

Джерело	Визначення сутності поняття «податкова інформація»
Закон України «Про інформацію» [8]	сукупність відомостей і даних, що створені або отримані суб'єктами інформаційних відносин у процесі поточної діяльності і необхідні для реалізації покладених на контролюючі органи завдань і функцій у порядку, встановленому Податковим кодексом України
Мандзюк О.А. [4]	суспільно значимі відомості та/або дані, які можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді, створені чи одержані податковими органами у межах повноважень, передбачених законодавством з метою забезпечення ефективного функціонування системи оподаткування
Долматова Г., Чмир Ю. [2]	документовані або публічно оголошені відомості, що стосуються адміністрування або виконання внутрішнього законодавства у сфері оподаткування
Герасименко Н.М. [2]	На основі застосування більш загального підходу, під податковою інформацією розуміються будь-які факти, звіти або записи в будь-якій формі, що можуть бути використані для встановлення податкових зобов'язань платників податків

Так, за думкою Мандзюк О. А., сучасна податкова інформація – доволі динамічне явище, яке перебуває в постійному розвитку і вдосконаленні та має досить рухливу структуру [5, с. 119]. Враховуючи думку вченого та на підставі аналізу економіко-правової літератури варто відзначити, що стосовно податкової інформації свого вирішення потребує питання систематизації її характеристик в частині: трактування, нормативно-правового регулювання, видів, джерел надходження, механізму взаємодії з користувачами та тими, хто подає інформацію, критеріїв визнання тощо.

Відповідно до Глави 7 Розділу II Податкового Кодексу [6] інформація, яка надійшла до контролюючого органу з різних джерел, складає основу інформаційно-аналітичного забезпечення його діяльності. Останнє, в свою чергу, визначається як комплекс заходів із збору, опрацювання та використання інформації, необхідної для виконання органами державної податкової служби покладених на них функцій та завдань (п. 71.1 ПК). При цьому,

якісні характеристики такої інформації будуть залежати від низки чинників, які доцільно розглядати комплексно, що, в свою чергу, дозволить виявити зв'язки між окремими складовими усього процесу формування податкової інформації та знайти резерви ефективного її використання як інструменту управління економікою в умовах реформування. Форма податкової інформації (декларації, розрахунки, запити, сайти, електронні листи, звітні документи тощо) залежить від її обсягів та рівня забезпечення суб'єктів податкових відносин різними ресурсами, тому виділяють письмову, електронну, усну форми.

Загальні засади порядку формування, захисту, доступу та передавання, а також судові рішення щодо податкової інформації залишаються у наукових колах достатньо дискусійними, незважаючи на нормативне забезпечення і наукові дослідження. Руху податкової інформації на кожному з етапів притаманна низка процедур щодо її опрацювання в контролюючих органах, які узагальнено на рисунку 1.

Рис. 1. Елементи опрацювання інформаційної системи в органах ДФС (складено автором)

Виходячи із існуючих визначень поняття «податкова інформація», пропонуємо розуміти його економічній науці як сукупність відомостей і даних представлених у матеріальному чи електронному форматі, які складають інформаційні потоки під час діяльності податкових органів з метою здійснення контролю щодо дотримання податкового законодавства України.

Нормативно-правове забезпечення щодо створення, передачі, захисту податкової інформації представлено широким колом актів, які носять обов'язковий, роз'яснювальний, рекомендаційний характер, та котрі узагальнено у табл. 2.

Окрім законів, кодексів, наказів, постанов, розпоряджень та листів, до нормативно-правового забезпечення слід віднести також проекти різних нормативно-правових актів, судову практику у вирішенні окремих питань та інше. Зазначені документи хоча і не мають прямого впливу на діяльність суб'єктів оподаткування, проте є джерелом додаткової податкової інформації, яка впливає на прийняття рішень, в результаті яких наступають податкові наслідки для суб'єкта. Аналіз правового поля України, яким забезпечується регламентація

формування, використання й захисту податкової інформації показує, що незважаючи на достатньо широкий спектр застосованих нормативних актів, податкове право дещо стисло урегульовує зазначене питання. А відтак, податкова інформація є на сьогодні одним з найбільш поширених предметів у судових спорах в частині її розуміння, таємниці, обмеженості, передачі, збору тощо.

Податкову інформацію у найбільш узагальненому вигляді класифіковано за такими ознаками:

- 1) доступом: відкрита та обмежена (містить конфіденційні відомості);
- 2) періодом подання: періодична та за окремими запитами;
- 3) носіями: на матеріальних носіях та в електронному вигляді;
- 4) джерелами: платники податків та органи влади.

Найбільшої дискусії у наукових колах набуває питання стосовно інформації з обмеженим доступом. Зокрема, Бабін І.І. суттєвим недоліком Податкового кодексу України визнає відсутність систематизованого переліку податкової інформації, яка є інформацією з обмеженим доступом [1, с. 99].

Таблиця 2 - Нормативно-правове забезпечення регламентації питань щодо податкової інформації (складено автором)

№ з.п.	Нормативний акт	Зміст нормативного акту
1	Податковий кодекс України	Статті 72 та 73 ПКУ визначають види податкової інформації та засади її надання
2	Постанова КМУ від 27 грудня 2010 р. №1245	Затверджено Порядок періодичного подання інформації органам державної податкової служби та отримання інформації зазначеними органами за письмовим запитом.
3	Закон України «Про інформацію»	Дає визначення податковій інформації, визначає критерії порядку подання інформації, визначає права на інформацію, критерії обмеженості та багато інших правових аспектів в частині інформації.
4	Закон України «Про доступ до публічної інформації»	Регламентує правову основу відкритої та обмеженої податкової інформації.
5	Галузеві нормативні акти щодо інформації	Регламентують порядок розпорядження окремими видами інформації в окремих галузях (медицина, фінансові установи, геологія тощо).
6	Порядок надання судам загальної юрисдикції інформації про реєстраційні номери облікових карток платників податків боржників і стягувачів, затверджений спільним наказом Державної судової адміністрації України та Державної податкової служби України від 26.02.2013 № 30/44	Регламентує інформаційний обмін між судами загальної юрисдикції та контролюючими органами
7	Наказ Міністерства фінансів України від 30.11. 2012 р. № 1247 «Про затвердження Порядку обміну податковою інформацією за спеціальними письмовими запитами з компетентними органами іноземних країн»	Регламентує забезпечення ефективного обміну податковою інформацією з компетентними органами інших країн за спеціальними письмовими запитами щодо правильності застосування податкового законодавства та боротьби з фактами ухилень від сплати податків

Іншим вченим зауважується на необхідності законодавчого закріплення критеріїв віднесення податкової інформації до службової чи таємної інформації, оскільки правовий режим захисту та рівень безпеки від розголошення інформації, що належить до таємної чи службової значно різняться [5]. Збінським С.Ф. пропонується для вирішення окресленого питання ввести термін «податкова таємниця» в правову систему, чим уточнити критерії визнання конфіденційної інформації для усунення підстав для подання судових позовів [3]. В цьому аспекті слід зауважити на тому, що свого негайного вирішення в частині обмеженої інформації потребують такі елементи як: ознаки терміну, критерії визнання, законодавче закріплення, види, перелік умов зберігання, подання та захисту, засади правового режиму.

Податкова інформація, перебуваючи у постійному русі, взаємопов'язує суб'єктів, які здійснюють обмін інформаційними потоками. Податкова інформація надходить і передається фіскальною службою за такими джерелами: платники податків (фізичні та юридичні особи резиденти і нерезиденти), територіальні органи фіскальної служби, митні органи, органи виконавчої влади та місцевого самоврядування, Національний банк України, суди загальної юрисдикції, органи національної поліції, засоби масової інформації, відповідні органи зарубіжних країн.

До суб'єктів інформаційних відносин у сфері оподаткування належать:

- 1) фізичні особи, фізичні особи-підприємці, юридичні особи, релігійні організації, об'єднання громадян, Національний банк, комерційні банки та інші фінансові установи, міжнародні організації, неприбуткові установи;

- 2) органи державної влади та місцевого самоврядування, контролюючі органи;

- 3) інші суб'єкти.

В той же час, податкова інформація, яка формується суб'єктами першої групи, забезпечує діяльність саме контролюючих органів, а суб'єкти другої групи є джерелом інформації для різних користувачів, в тому числі й контролюючих органів.

Об'єктом інформаційних відносин у сфері оподаткування виступає певний масив даних, яким оперують суб'єкти у процесі виконання своїх завдань з метою визначення податкових наслідків. На об'єкти відносин впливає рівень інформаційного, нормативно-правового, технічного забезпечення, забезпечення трудовими ресурсами. При цьому, такий вплив є суттєвим для усіх груп представлених суб'єктів.

Н.М. Герасименко пропонує увести до наукового обігу таке поняття як «обмін податковою інформацією», зміст якого визначається як будь-які дії, пов'язані з отриманням, обробленням та

подальшою передачею податкової інформації від одного суб'єкта до іншого [2, с. 315]. Адже в окремих випадках суттєвих ускладнень під час взаємодії доводиться зазнавати у зв'язку із недосконалістю структурування процедур обміну податковою інформацією, визначенні функцій та повноважень усіх суб'єктів, які беруть участь у відповідних процедурах.

На сьогодні, одним із найбільш важливих елементів удосконалення податкового контролю в роботі фіскальної служби щодо інформаційного забезпечення, є впровадження інформаційних технологій та використання Інтернет ресурсів з метою забезпечення функціонування та розвитку інформаційно-аналітичної бази податкової діяльності. Зокрема, методи роз'яснювальної роботи, прийом звітності, використання таких внутрішніх інформаційних систем як «Податковий облік» (реєстрація платників, обробка звітності й платежів, податковий контроль тощо) та «Електронна картка», створення єдиного веб-порталу органів ДФС України й сервісних центрів. Ураховуючи тенденції розвитку інформаційних технологій у сфері побудови веб-ресурсу, з метою забезпечення суспільства своєчасною, достовірною і повною довідковою інформацією, в рамках Електронного Уряду створено інформаційно-довідковий ресурс органів ДФС, у якому відповідні процеси підтримуються та забезпечуються відповідними інформаційно-комп'ютерними технологіями. Технічне забезпечення при цьому являє собою програмні продукти, які використовуються різними суб'єктами інформаційних відносин для накопичення, систематизації та передачі інформації, а також бази даних для їх обслуговування. Ефективність руху інформаційних потоків забезпечено через впровадження електронного документообігу з платниками шляхом використання відповідних ресурсів (табл. 3).

Існуюча система інформаційного забезпечення фіскальної служби у загальному вигляді, має ієрархічну структуру трьох рівнів, побудовану за принципом розподіленого збирання, опрацювання та зберігання інформації у центральному органі та територіальних структурах.

Дослідивши економіко-правовий зміст податкової інформації та враховуючи важливість дослідження сутності інформаційно-аналітичної роботи фіскальної служби, вбачаємо доцільним подальше вивчення даного питання зосереджувати у нерозривному зв'язку економічних постулатів та норм права. При цьому, з метою усунення негативних наслідків у практичній діяльності при формуванні чи використанні податкової інформації враховувати дію всіх чинних нормативно-правових документів та практику судових спорів.

Таблиця 3

Види податкової інформації, яка подається електронними сервісами Державної фіскальної служби України [складено за даними джерела [9]]

№ з.п.	Електронний сервіс	Вид податкової інформації
1	Електронний кабінет платника https://cabinet.sfs.gov.ua	<ul style="list-style-type: none"> – Податковий календар – Стан розрахунків з бюджетом – Листування з органами ДФС – Облікові дані – Пошук інформації в реєстрах ДФС – Подання заяв/запитів – Подання декларації про майновий стан і доходи в електронному вигляді – Сплата податків (фізичним особам) – Перегляд даних СЕА ПДВ – Інші електронні сервіси
2	Електронний кабінет платника податків http://kpp.minrd.gov.ua/Publish/PublishedApp.aspx	– Подання податкової звітності в електронному вигляді
3	Інформація з реєстрів https://cabinet.sfs.gov.ua/cabinet/faces/public/reestr.jsp	<ul style="list-style-type: none"> – Дані про взяття на облік платників – Реєстр страхувальників – Дані реєстру платників ПДВ – Реєстр платників єдиного податку – Інформація про РРО – Інформація про книги ОРО – Дані реєстру платників акцизного податку з пального – Реєстр осіб, які здійснюють операції з товарами
4	Загальнодоступний інформаційно-довідковий ресурс http://zir.sfs.gov.ua/	<ul style="list-style-type: none"> – Запитання-відповіді з Бази знань – Нормативні та інформаційні документи – Письмові консультації – Коментарі та пропозиції, актуальні запитання
5	Антикорупційний сервіс “Пульс” http://sfs.gov.ua/others/puls-	Можливість цілодобового повідомлення про неправомірні дії або бездіяльність працівників ДФС
6	Акредитований центр сертифікації ключів http://acskidd.gov.ua/	Надання послуг електронного цифрового підпису
7	Дані Реєстрів волонтерів АТО http://sfs.gov.ua/volontery	Інформація про фізичних осіб – благодійників
8	Декларування громадян http://sfs.gov.ua/others/deklaruvannya-gromadyan	Податкова декларація про майновий стан і доходи

ВИСНОВКИ

Аналіз наукових і правових позицій щодо інформаційно-аналітичного забезпечення в частині збору, передачі, обробки, аналізу та контролю інформації дає підстави визначити його як ключовий вид допоміжної діяльності органів державної фіскальної служби України у виконанні ними своїх функцій. У зв'язку з чим отримано такі наукові висновки:

- уточнено поняття «податкова інформація» та ознаки її класифікації;
- узагальнено нормативно-правове регулювання руху інформаційних потоків в сфері податків;
- систематизовано види джерел податкової інформації;
- визначено суб'єкти інформаційних відносин;
- систематизовано електронні ресурси інформаційного забезпечення, які уможливають рух податкової інформації.

Проте, ефективному виконанню покладених функцій на податкові органи перешкоджає низка науково не вирішених до сьогодні питань, пов'язаних із удосконаленням процесів в організаційній, нормативно-методичній, інформаційній системі щодо руху інформаційних потоків з метою відповідності потребам й вимогам сьогодення.

Список використаних джерел

1. Бабін І.І. Правове регулювання податкової таємниці за законодавством України / І.І. Бабін // Науковий вісник Чернівецького університету. – 2012. – Вип. 618. – С. 98-101.
2. Герасименко Н.М. Обмін податковою інформацією як об'єкт наукового аналізу / Н.М. Герасименко // Молодий вчений. – 2016. – № 6 (33). – С. 312-316.
3. Збінський Є.Ф. Інститут податкової таємниці в правовій системі України / Є.Ф. Збінський // Право і суспільство. – 2015. – № 6. – С. 134-139.
4. Ліпкан В.А. Правовий режим податкової

інформації в Україні: [монографія] / В.А. Ліпкан, О.В. Шепета, О.А. Мандзюк; за заг. ред. В.А. Ліпкана. – К.: ФОП О. С. Ліпкан, 2015. – 404 с.

5. Мандзюк О.А. Зміст правового режиму податкової інформації в Україні / О.А. Мандзюк // Публічне право. – 2013. – № 4 (12). – С. 114-120.

6. Податковий кодекс України [Електронний ресурс] : Кодекс від 02.12.2010 р. № 2755-VI станом на 01.07.2016 р. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>

7. Політило В.Я. Захист податкової інформації:

правовий досвід Російської Федерації / В.Я. Політило // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2015. – Том 2. Випуск 3. – С. 144-147.

8. Про інформацію [Електронний ресурс]: Закон України від 02.10.1992 р. № 2657-XII станом на 25.06.2016 р. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2657-12>

9. Офіційний сайт Державної фінансової служби України – Режим доступу: <http://statusy.gov.ua>